

Herkomstonderzoek bij verwerving van objecten

In 2004 koopt het Nationaal Beiaard Museum, tegenwoordig Museum Klok & Peel, een bronzen klok van een kunsthandelaar in Antwerpen. De klok stamt uit de 2e eeuw voor Christus en is opgegraven in Cambodja. In 1969 is hij naar Thailand geëxporteerd en via Italië in België terechtgekomen. Het museum vraagt voor deze aankoop een subsidie aan bij de Brabantse Museumstichting. Die vraagt zich af of de aankoop niet strijdig is met internationale afspraken en legt deze vraag voor aan de Commissie Museale Gedraglijn (voorloper van de Ethische Codecommissie voor Musea).

De commissie toetst het verzoek aan twee vragen: heeft het museum de regels van de Gedraglijn Museale Beroepsethiek (voorloper van de Ethische Code voor Musea) gevolgd, en heeft het voldoende moeite gedaan om de herkomst van de klok te achterhalen. Het uiteindelijke oordeel is positief en gebaseerd op de aangeleverde correspondentie van de kunsthandelaar. Maar de commissie is niet unaniem. Eén lid heeft een ander standpunt: de klok had Cambodja niet zonder toestemming van de autoriteiten mogen verlaten. Hij vindt de informatie van de kunsthandelaar eenzijdig en zou het standpunt van de Cambodjaanse overheid willen opvragen.

Advies herkomst bronzen klok

ADVIES VAN DE COMMISSIE MUSEALE GEDRAGSLIJN AAN DE BRABANTSE MUSEUMSTICHTING INZAKE DE AANKOOP VAN EEN VOORWERP WAARBIJ AAN DE DEUGDELIJKHEID VAN HET BEWIJS VAN HERKOMST WORDT GETWIJFELD

Inleiding

Het verzoek om advies betreft de aankoop door het Nationaal Beiaardmuseum van een bronzen klok, toe te schrijven aan de Dong Son cultuur (Cambodja – 2^e eeuw voor Chr.), waarvoor aan verzoeker een subsidiebijdrage is gevraagd. Verzoeker vraagt zich af of de aankoop beantwoordt aan de museale afspraken die op dit terrein internationaal zijn gemaakt. Verder legt verzoeker ook de vraag voor hoe musea geadviseerd kunnen worden te handelen bij transacties van uitheemse cultuurgoederen zonder in strijd te komen met internationale regels en wetten.

De klok in kwestie is opgegraven in Cambodja, volgens de gegevens van de heer Nies te Antwerpen (de handelaar van wie de klok gekocht is) in 1969 naar Thailand geëxporteerd en via Italië (2000) in België (2003) terechtgekomen, waar hij door de koper, die de subsidieaanvraag heeft gedaan, in 2004 is gekocht.

Volgens de koper van de klok kan dit type klok zonder enig probleem in Thailand gekocht worden en is er geen ontheffing vereist om een dergelijk object uit dit land te exporteren, waarbij hij verwijst naar een website. De op deze website genoemde kunsthandel levert kunstobjecten, waaronder de genoemde soort klok, over de gehele wereld.

Advies

De Commissie heeft bij haar beoordeling getoetst aan de volgende vragen: zijn de regels van de Gedragslijn (3.2, 4.4 en 8.5) in acht genomen en is er bij het achterhalen van het bewijs van herkomst van het object voldoende geloofwaardig te werk gegaan en de in redelijkheid te verlangen zorgvuldigheid betracht.

Naar het oordeel van de Commissie heeft in het onderhavige geval de koper zich in voldoende mate ingespannen om de herkomst van het object te achterhalen, zoals daarvan blijkt uit de schriftelijke informatie die door hem via verzoeker aan de Commissie is verstrekt. Het jaartal van export uit het land van herkomst, 1969, ligt vlak voor de datum van het Unesco verdrag (1970), dat de bescherming regelt van gestolen of onrechtmatig uitgevoerd cultureel erfgoed. Nederland heeft dit verdrag niet geratificeerd, maar op grond van art. 4.4 a van de Gedragslijn wordt van een museum verwacht dit verdrag na te leven. Inmiddels is bovendien door de Staatssecretaris van OC&W en de Minister van Justitie in een schrijven van 19 juli 2004 de intentie neergelegd tot een wetsvoorstel te komen dat implementatie mogelijk maakt van het bovengenoemd verdrag. Hoewel de Commissie zich ervan bewust is dat twijfel kan rijzen omtrent de toevalligheid van de opeenvolgende jaartallen 1969 en 1970, heeft zij geen aanleiding kunnen vinden om de door de koper verstrekte informatie in twijfel te trekken. Zodat ervan moet worden uitgegaan dat hier geen sprake is van *ongeoorloofde* handel als bedoeld in art. 3.2 a van de Gedragslijn.

De aankoop is derhalve voldoende zorgvuldig tot stand gekomen en moet geacht worden te beantwoorden aan de daarvoor nationaal en internationaal gestelde richtlijnen.

Minderheidsstandpunt

Een van de leden vindt dat als er twijfel bestaat over de juistheid van de herkomst, zoals zijns inziens hier het geval is, er niet tot verwerving moet worden overgegaan. Volgens hem had het object het land van herkomst niet zonder toestemming van de betrokken autoriteiten mogen verlaten, zelfs niet vóór 1970. Hij zou er voorstander van zijn het standpunt van de overheid van het land van herkomst op te vragen om de eenzijdigheid van de informatie van de koper te ondervangen.

Voor de vraag hoe gehandeld moet worden bij transacties van uitheemse cultuurgoederen zonder in strijd te komen met internationale regels en wetten wordt verwezen naar eerdere adviezen van de Commissie Gedragslijn:

1. Advies inzake het optreden tegen bruikleen, verwerving of presentatie van objecten afkomstig uit illegale handel (december 2001)

2. Advies aan de NMV een richtlijn vast te stellen voor het onderzoek naar de herkomst van voorwerpen (due diligence) wanneer het bewijs van herkomst ontbreekt (augustus 2003)

De Commissie Museale Gedragslijn was bij de vaststelling van dit advies als volgt samengesteld:

De heren mr. P.M. Witteman (voorzitter), dr. W.H. Vroom, drs. H. Leyten, dr. F. Grijzenhout en mr. N. van Lingen, mevrouw mr. I.C. van der Vlies en mevrouw drs. M. Brouwer. Als secretaris was aanwezig mr. J.C. Hogeweg-Bos.

Amsterdam, 17 december 2004